

موقوفات حسینیه کرمانی‌ها

وقف‌نامه حسینیه یا تکیه کرمانی‌ها را غلامرضا بابای کرمانی فرزند کربلایی بابای کرمانی در هفدم رمضان ۱۲۶۲ ق. نوشته است. غلامرضا بابای کرمانی علاوه بر حسینیه یک باب حیاط متصل به حسینیه و دو دکان یکی علافی و دیگری صباغی در کنار حسینیه را برای عزاداران سیدالشهدا وقف کرد. کربلایی قاسم پسر حاج خداداد کرمانی و فاطمه خانم، دختر آقا کربلایی عصار نیز در ۲۴ محرم ۱۳۱۹ ق. یک باب حیاط ملکی خود در میدان کهنه نزدیک حوض خرابه را برای عزاداران خامس آل عبا وقف کردند تا در دهه عاشورا در تکیه کرمانی‌ها صرف شود و تولیت آن را بر عهده میرزا غلامحسین کرمانی پسر آخوند ملاعلی کرمانی گذاشتند. تمام واقفان کرمانی ثروتمند نبودند. در میان آنان دستفروش هم پیدا می‌شود. غلامرضا دستفروش از آن جمله است. او در ۱۱ ربیع الاول ۱۳۳۵ ق. شش دانگ از یک باب حیاط واقع در قبر میرزا برای عزاداری امام حسین (ع) در حسینیه کرمانی‌ها وقف کرد و تولیت آن را بر عهده حاج محمدفخار مشهور به عبادوز گذاشت و نظارت آن را بر عهده آقا سید محمود تاجر کرمانی.

پراکندگی جغرافیایی موقوفات کرمانی مختص قبرمیر نبود. برخی کرمانی‌ها از اواخر دوره قاجار از اطراف حسینیه پراکنده شدند، اما همچنان رابطه خود را با حسینیه حفظ کرده، موقوفات خود را صرف آن می‌کردند، از آن جمله می‌توان به وقف‌نامه غلامرضا کرمانی ساکن کوچه باغ عنبر اشاره کرد. موقوفات کرمانی‌ها تنها مغازه و ملک نبود. حاج حسین فخار کرمانی، فرزند ملاحسن کرمانی بود که در اوایل دوره پهلوی یک کاروان‌سرا در سیطه میدان کهنه ساخت. در کنار این کاروان‌سرا حمام زنانه‌ای متعلق به وی بود که در صفر ۱۳۴۱ ق. نصف آن را وقف حسینیه کرد و تأکید کرد پس از تعمیرات، مالیات، عوارض دیوانی، یک عشر حق التولیه و نیم عشر حق النظاره با اطلاع ناظر مخصوص، منافع آن در تکیه کرمانی‌ها در ایام عاشورا صرف آب و آتش و نان و قند و چای و در صورت خرابی تکیه صرف تعمیر آن گردد.

بزرگ‌ترین واقف کرمانی مقیم مشهد حاجی محمد یوسف کرمانی الاصل مشهدالمسکن فرزند قراغلی تاجر است که در ۱۲۹۷ ق. یک باب تیمچه، شامل پنج باب دکان متصل به آن در خیابان سفلی، مشهور به تیمچه میرزا محمدعلی و سه چهارم محل سکونت خود واقع در خیابان سفلی - از حدی متصل به خان میرمعین و از حدی متصل به حاج حسین شالفروشان - و یک حیاط کوچک‌تر در محل مزبور، وصل به بهار بند میرمعین را برای عزاداری خامس آل عبا وقف کرد.

جالب‌ترین و دقیق‌ترین موقوفه کرمانی‌ها نیز متعلق به سید هادی صدرالسادات پسر سید حسین کرمانی است که دو باب حیاط ملکی تازه‌ساز خود متصل به هم، واقع در کوچه ساربان‌ها در محله باغ دولاب را با تمام اشیاء آن در ۱۴ ذیقعد ۱۳۳۱ ق. وقف کرد.

بیشترین واقفان کرمان متعلق به دوره قاجار هستند و تعداد اندکی از آن‌ها در دوره پهلوی موقوفاتی از خود بر جای گذاشتند.

سید رضا عطار پسر آقا میر اکبر تاجر کرمانی، حاجی قدیر کرمانی الاصل مشهدالمسکن، حاج میرزا اسماعیل شالفروش، فاطمه فرزند علی اصغر کرمانی، کربلایی فاطمه فرزند غلامعلی کرمانی و غلامحسین شال باف کرمانی و کربلایی یوسف کرمانی پسر آقا محمد شالباف از دیگر واقفان حسینیه و تکیه کرمانی‌ها هستند.

برگرفته از کتاب گروه‌های مهاجر از صفویه تاکنون
تالیف علی نجف‌زاده

جز سخاوتی و قریشی، ابوالفضلیان و تعمیریان هم بودند که قریشی تا چند سال قبل شله‌روز عاشورا را عهده‌دار شده بود. در طول این سال‌ها خیلی‌ها پای کار آمدند و سبب رونق تکیه و حسینیه کرمانی‌ها شدند. الان هم مخارج حسینیه از طریق مردم تهیه می‌شود و هر کسی در حد توان خود کمکی می‌کند. در هر مناسبتی هم در این خانه به روی عاشقان امام حسین (ع) و اهل بیت (ع) باز است».

آماده‌سازی بساط تعزیه و عزاداری در ایام محرم و صفر

بعد از داستان پا گرفتن حسینیه کرمانی‌ها و کسانی که در مدیریت آن نقش داشته‌اند، می‌رسیم به برنامه‌هایی که برخی از آن‌ها منحصر به فرد است. مراسمی چون داستان خیمه و چادری که در حیاط ۲۰۰ متر مربعی حسینیه علم می‌شد تا تصویری سازی و اجرای نمایش واقعه کر بلا ملموس‌تر جلوه کند. مسلمان‌زاده از دیروز و امروز حسینیه بر ایمن می‌گوید «حیاط حسینیه هم برای خودش داستانی دارد؛ «چادر کشیدن» که البته آن هم آدابی داشت. جمعه آخر ماه ذی‌الحجه بزرگ‌ترها اعلام می‌کردند، قرار است خیمه امام حسین (ع) برپا شود. همه همت می‌کردند برای عزاداری و نوحه خوانی. در تکیه هر کسی کاری انجام می‌داد؛ یکی مسئول آبدار خانه بود و دیگری مسئول برپایی چادر و خیمه حسینیه. چادر اولی که به سال ۱۳۱۹ ق. در حسینیه کرمانی‌ها بالا رفت از جنس کرباس بود. چادر دوم را هنرمندان اصفهان بافته بودند که تا سال ۷۵ استفاده میشد و اکنون این حسینیه چادر سوم خود را که از بازار خریداری کرده، در ایام محرم بالا می‌کشد. هر چادر خیمه بین ۴۰۰ تا ۵۰۰ متر پرا چیه می‌برد.

چیز دیگری که در حیاط حسینیه جالب توجه است خُم‌های آب خوری است. قدیم هر کوچه برای خودش آب‌انبار داشت، کوچه کشمیری‌ها، کوچه مسگرها و... شب‌ها آب به آب‌انبار ها هدایت می‌شد و بعد سقاها آب را به درب خانه‌ها می‌بردند. حسینیه هم خُم‌هایی داشت؛ خُم اول سقایی بود و بعد خُم‌های مسی آمدند. در فصل گرمای ایام محرم هم یخ در آن‌ها ریخته می‌شد و چند سقا آن‌ها را برای استفاده مردم پرآب می‌کردند. حسینیه یک سقاخانه هم داشت، زمانی که حاجی کرامت ریاست حسینیه را عهده‌دار بود لوله‌ای از منبع «حوض خرابه» به حسینیه کشید و برای استفاده عموم چند شیر آب گذاشت. این سقاخانه که در ایوان حسینیه جا داشت هنوز هم وجود دارد، اما دیگر استفاده نمی‌شود.

سفره با برکت

یکی از برنامه‌های خیر خواهانه کسانی که در حسینیه کرمانی‌ها قدمی برمی‌دارند، اطعام روزه‌داران در ایام ماه رمضان و بهویژه اطعام خانواده‌های نیازمند است. این بخش ماجرا را حاج حسین تعمیریان، یکی دیگر از متولیان حسینیه کرمانی‌ها، می‌گوید: «از برنامه‌های حسینیه کرمانی‌ها می‌توان به جلسات قرآن و سخنرانی و افطاری دادن در ماه مبارک رمضان اشاره کرد. این برنامه از ۲۰۰ نفر شروع شد و توسعه یافت تا الان که قریب هزار نفر را تحت پوشش دارد. اول کاری کارت افطاری به مردم داده می‌شد، اما الان غذای پخته در محلات پخش می‌شود. در عباد و تولد ائمه (ع) و نیز هر پنجشنبه به بچه‌های محروم مدارس حومه شهر بین ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ پرس غذا داده می‌شود. هزینه اینها هم از طرف مردم و بازاریان سرشناس به عنوان باقیات‌الصالحات اموات پرداخت می‌گردد».

راز ماندگاری حسینیه کرمانی‌ها

یکی از مهم‌ترین دلایل اینکه چرا حسینیه کرمانی‌ها به سر نوشت دیگر حسینیه‌های منطقه گرفتار نشده است را خادمین قدیمی این حسینیه در قرار نگرفتنش در مسیر طرح بهسازی و نوسازی بافت فرسوده اطراف حرم مطهر رضوی و متراژ بیش از ۲۰۰۰ مترمربعی آن بنیایان کرده‌اند. البته در کنار این مهم، دستور اکید مقام معظم رهبری که کتباً مرقوم کرده‌اند «تمام حسینیه‌ها و مساجدی که در مسیر طرح نیستند، دست نخورده باقی بمانند.» هم بود. امادر گفت‌وگویی که با دکتر حسن آبادی، رئیس اداره اسناد داشتیم، وی دلیل ماندگاری و عدم تخریب حسینیه کرمانی‌ها را در وقف‌نامه محکمی می‌داند که این حسینیه دارد.

به نفع دولت مصادره شد. این روال ادامه داشت تا سال ۱۳۲۰ که دیهیمی نامی روی کار آمد. او صندوق دار حسینیه شد و همه کاره آن. دیهیمی، هم محضر دار بود و هم وکیل. او هر چه از اسباب و اثاثیه تعزیه باقی مانده بود را از اوقاف پس گرفت. اگر چه دیگر اثری از ظرف و ظروف مسی نبود، اما همان‌ها هم که مانده بود، غنیمت بود. دوباره مجالس روضه خوانی رونق یافت؛ اما مردم برای روضه خوانی باید از دولت مجوز می‌گرفتند، اگر مجلس عزایی برپا می‌شد، دو مأمور از نظمیه در مجلس حاضر بودند تا مبادا از سیاست و بر ضد دولت حرفی زده شود».

اولین منبر شیخ برپا در حسینیه کرمانی‌ها

شلوغی و پرشوری مجالس عزایه مستمعینی است که در مجلس گرد هم می‌آیند و آمدن آن‌ها هم به بسته به واعظ و منبری‌ای است که قرار است مجلس گردانی کند. حسین خان در ادامه از شیخی نام می‌برد که نام‌آشنای خیلی از مشهدی‌های قدیم است؛ «شیخ برپایی از منبری‌های بنام زمانه ما بود. خدار حتمش کند در طول ۵۰-۶۰ سال منبری بودنش، یکبار بر روی منبر ننشست. همیشه کنار منبر می‌ایستاد و برای مردم روضه می‌خواند و آنها را موعظه می‌کرد؛ حتی برای شب‌های احیا که گاه تا سحر طول می‌کشید، او همچنان کنار منبر ایستاده و جوشن کبیر می‌خواند. این شیخ اولین منبرش را در مشهد در حسینیه کرمانی‌ها برپا کرد؛ قبل از سنه ۱۳۲۰ شمسی. خدا بیامرزدش مجالس روضه پرشوری داشت؛ پای منبر می‌ایستاد، روضه می‌خواند و اشک می‌ریخت. در قدیم مردم بیشتر با قاطر و الاغ تردد می‌کردند و من، الاغ کش شیخ برپا بودم، هر جا که می‌رفت دنبالش می‌دویدم».

اولین در مانگاه به نام حسینیه ما

«مردم قدیم همدل و متحد بودند. کرمانی‌های محله پایین خیابان تصمیم گرفتند در مانگاهی برای رفاه حال هم‌شهریانشان بنا کنند. اولین در مانگاهی که در مشهد بنا شدند نیز به نام حسینیه کرمانی‌ها بود، در مانگاه جواد الائمه (ع) به سال ۱۳۲۶ در محله طبرسی برای رفاه مردم و زائران بنا گردید. «اینها را حسین خان می‌گوید و داستان حسینیه را از سر می‌گیرد: «محمد عبادوز با دولت وقت رابطه داشت و اسب، شمشیر و دیگر وسایل تعزیه را از دولت می‌گرفت. آن زمان تکیه رونق بسیاری داشت و هیئت، بازار می‌رفت. دسته عزاداری که راه می‌افتاد یک سرش چهار باغ بود و سر دیگرش حمام شاه. دسته‌ای به این عظمت و شکوه. هر کسی در حسینیه پستی داشت؛ حاج علی مسلمان زاده مسئول بنا کردن چادر حسینیه بود، یکی در لباس شیر نقش شیر واقعه عاشورا را بازی می‌کرد، یکی با چند نفر مثلاً لشکری می‌آمد و نقش «جعفر جنی» را ایفا می‌کرد و خلاصه دسته پرشوری بود. شبیه خوانی بود و کجاوه‌هایی که بر دوش مردم حمل می‌شد و سعی می‌شد صحنه کر بلا را تصویری سازی کنند. علم‌های عزا هم بر شانه‌های علی ارغوانی پسر حسین ملک و حاج محمد کرکی باف معروف به حاج محمد کله (کله‌پز) جابه‌جایی می‌شد. اما دیهیمی که به روی کار آمد، هیئت از رونق افتاد؛ دیهیمی ریشش را می‌تراشید؛ از این روزه مردم مذمت شده بود و حرفش را قبول نداشتند، همین باعث افت هیئت شد. مردم حرف من بی‌سواد را بیشتر از او می‌پذیرفتند».

متولیان حسینیه کرمانی‌ها

«تا قبل از هیئت امنای جدید پنج نفر از قدیمی‌های حسینیه از جمله حاج مرتضی سخاوتی، حاج حسین تعمیریان، حاج حسن پاکفرد، حاج نصرا... فخار و حسین خان ابوالفضلیان بودیم تا اینکه چند سال قبل لیستی ۱۰ نفره جلوی ما گذاشتند که اول لیست اسامی از خودشان بود. ما امضا نکردیم.» اینها را مسلمان زاده که به گفته خودش متولد سنه خورشیدی ۱۳۲۲ است و یکی از متولیان حسینیه کرمانی‌ها، می‌گوید تا برسد به متولیان اولیه حسینیه کرمانی‌ها «تولیت حسینیه ابتدا با محمد عبادوز بود و بعد سخاوتی مدیریت آن را عهده‌دار شد، اما از آن سالی که اوقاف اعلام کرد هر حسینیه و مسجدی باید هیئت امنایی معرفی کند، پدران ما هم چند نفر از حسینیه را به عنوان تصمیم‌گیرندگان به اوقاف معرفی کردند. متولیان حسینیه به

